

Mesopotamian muinaiset uskonnot ja mysteerikoulut

Pentti Tuominen

Mesopotamia (3500 – 2000 eaa.)

Toinen varhaisista korkeakulttuureista syntyi Kaksoisvirtainmaan eli Mesopotamian alueelle.

- Kr. *meso* = välissä) ja *potamoi* = virrat. Mesopotamian läpi virtaa kaksi suurta jokea, Eufrat ja Tigris.
- Alue kattoi nykyisen Irakin sekä itäosan nykyisestä Syyriasta. Sinne syntyivät ensimmäiset kaupunkivaltiot jo 4000-luvulla eaa.

Sumerit (3500-2000 eaa.)

Sumerin korkeakulttuuri syntyi Kaksoisvirtain alueen *eteläosaan* noin 3500 eaa. ja vaikutti 2000 luvuilla eaa. saakka.

Sumerien valtakunta koostui kaupunkivaltioista, joita johti kuningas. Hänen katsottiin olevan jumalan edustaja ja siksi hän omisti kaupungin maat, rakennukset, ihmiset ja kaiken.

Sumerit kehittivät nuolenpääkirjoituksen.

Sumerien maailmankäsitys

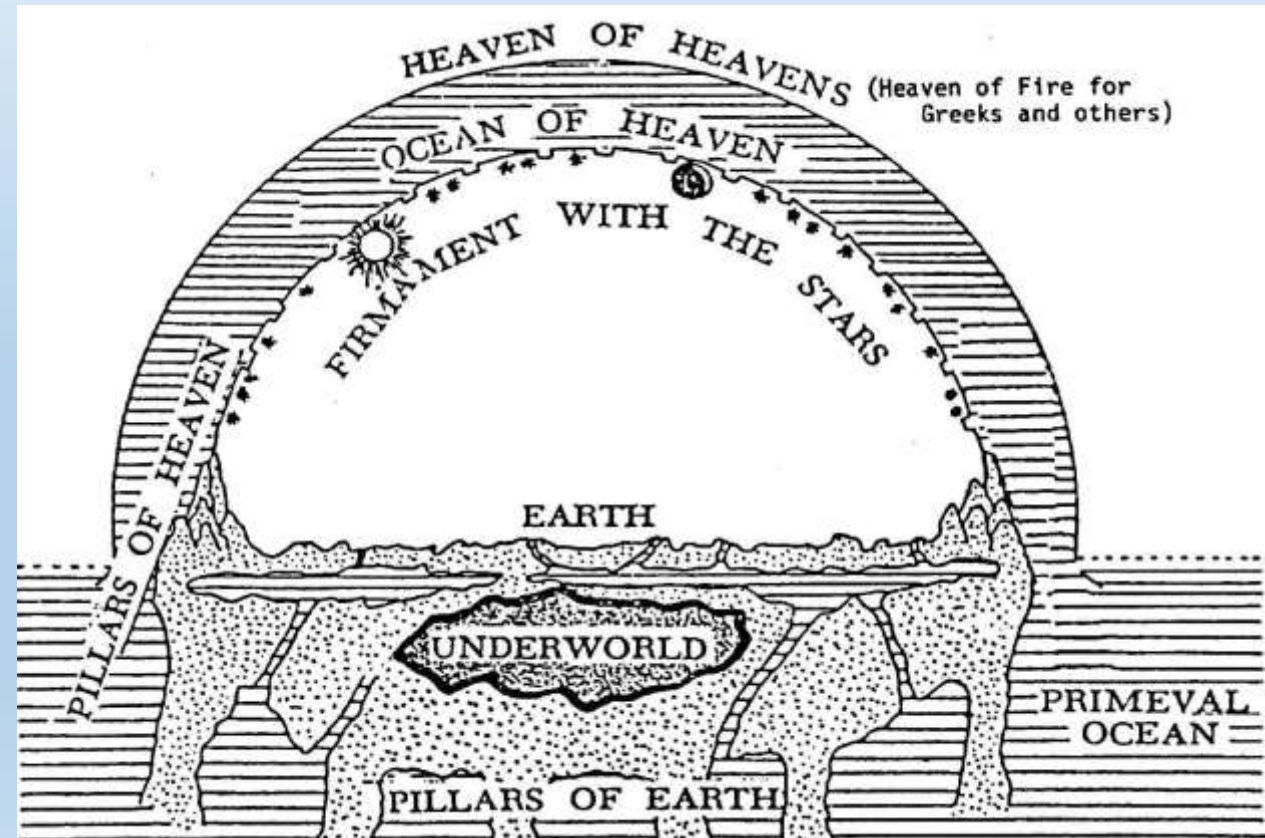
Sumerit käsittivät taivaankannen suureksi kupoliksi, jota maa kannatteli. Siellä oli **taivaan meri**.

Maata ympäröi suolainen **alkumeri**.

Maan alapuolella oli **alinen maailma** ja makean veden meri.

Taivaankannen jumala oli **An** ja maan jumala **Ki**.

Alisen maailman jumala oli **Kigal**.

Sumerien myytit

Sumerien maailman luomismyytin mukaan ***Jumala loi maailman sanansa voimalla*** tietyssä järjestyksessä.

Sumereilla oli myös ***vedenpaisumusmyytti*** ja myytti ennen vedenpaisumusta jopa satojen vuosien ikään eläneistä patriarkoista, joista viimeinen oli vedenpaisumuksen sankari Utnapishtim.

Sumerien luomismyytti ja vedenpaisumusmyytti on lainattu Tooraan, Raamattuun ja Koraaniin.

Sumerien jumalat

Sumerit uskoivat, että kaikilla paikoilla, asioilla ja esineillä oli omat jumaluutensa.

Kaikkia muita jumaluuksia korkein oli taivaanjumala **An**.

An muodosti kolmiyhteisen jumaluuden poikansa **Enlilin** sekä viisauden ja luomisen jumalan **Enkin** kanssa.

Tärkeä oli myös elämän jumalatar **Inanna**.

Sumerien jumalat

Sumerien uskonto oli monijumalainen. Jumalia oli tuhansia.

Joihinkin jumaliin yhdistettiin useita eri ominaisuuksia (esimerkiksi ***lanna*** oli rakkauden, sodan ja lisääntymisen jumalatar).

Uskonto oli tärkeä osa sumerilaisten maailmankuvaa ja jokaisella kaupunkivaltiolla oli oma jumala, jota rukoiltiin.

Sumerien jumalatar Inanna

Sumerien legendan mukaan elämän jumalatar **Inanna** halusi myös Manalan hallitsijaksi, mutta sinne pyrkiessään hänet surmattiin ja hän joutui alas Manalaan. Hän sai kuitenkin kolmantena päivänä nousta ylös kuolleista ja päästä pois Manalasta antamalla tilalleen sijaiskärsijäksi puolisonsa – vuohi- ja lammaspaimenen, joka antoi oman henkensä, jotta elämän jumalatar olisi pelastunut ja jotta myös ihmiset saisivat elää.

Sumerien jumalat

Sumerilaisessa uskonnossa jumalat olivat antropomorfisia eli ihmisenkaltaisia, mutta kuolemattomia. Heillä oli lisäksi muita yliluonnollisia kykyjä.

Jumalien uskottiin olevan näkymättömiä tavallisille kuolevaisille, ja ristiriitojen välttämiseksi he olivat luoneet joukon luonnonlakeja, jotka ohjasivat maailman kulkua.

Sumerien pääjumala An (Anu)

An (Anu) oli tärkein jumaluus, jolle rakennettiin komeita temppeleitä.

An-jumala merkittiin nuolenpääkirjoituksella tähdellä, joka tarkoittaa myös yleisemmin dingir, 'jumala'.

An syntyi alkumerestä, Nammusta, josta koko maailma oli saanut alkunsa.

Assyria ja Babylonia

Mesopotamian alueelle muodostui 2000-luvulla eaa. useita keskenään kilpailevia valtakeskuksia, joista merkittävimpiä olivat Assyria pohjoisessa ja Babylonia etelässä. Assyrian kuningas Assurbanipal valloitti Babylonian 648 eaa. ja piti aluetta hallussaan aina vuoteen 627 eaa. saakka.

Babylonia

Babyloniassa rakennettiin upeita kaupunkeja, joiden katsottiin olevan kopioita taivaallisista kaupungeista.

Kaupunkia johti kuningas, jota pidettiin Jumalan sijaisena maan päällä.

Palvottuja jumalia oli useita, mutta ne kaikki käsitettiin yhden Jumalan ilmentymiksi – jumalvoimiksi.

Babylonian uskonto

Babylonian uskontoa harjoittivat myös assyrialaiset miltei identtisesti.

Uskonto sisälsi sekä sumerilaisia että seemiläisiä piirteitä.

Babyloniassa palveltiin eri aikoina yhteensä yli 3 000 eri jumalaa.

Pääjumalaksi kohosi 1750 eaa.

Marduk.

Babylonian uskonto

Pääjumala **Mardukin** temppeli
Babylonin kaupungissa oli
porraspyramidi.

Temppeleissä kukoistivat tieteet,
kuten filosofia, matematiikka,
lääketiede, astrologia ja astronomia.

Jumalien patsaita ja korkokuvia oli
joka puolella ja niitä palvottiin.

Erikoinen vuosittainen seremonia oli
jumalkuvien suun peseminen.

Ihminen ja sielu

Babylonialaiset uskoivat, että jumalat loivat ihmiset sekoittamalla savea ja älykkyyden jumalan **We-ilun** verta.

Ihmiseen tuli näin sekä jumalallinen että maallinen elementti. Ihminen oli sen vuoksi kuolevainen.

Ihmisellä ei uskottu olevan sielua, vaan ainoastaan sukupuoleton, linnun kaltainen henki **zaqiqu**, joka saattoi erkaantua ruumiista esim. unen aikana.

Ihminen ja sielu

Haudattaessa ajateltiin, että ”savesta tehty palaa saveen”.

Kuoleman jälkeen ihmisestä virtasi ulos aaveen kaltaisena henkiolentona (*etemmu*).

Se ei ollut sama kuin egyptiläisten uskonnossa ollut sielu.

Etemmun elämän ajateltiin jatkuvan kuoleman jälkeen ”aludessa maailmassa” (Manalassa).

Mitä kuoleman jälkeen?

Päästäkseen Manalaan *etemmun* oli voitettava 7 estettä, joista suoriutumista edesauttoivat oikein suoritettut hautausseremoniat.

Ihmiset jatkoivat Manalassa valotonta varjoelämää, jossa ei ollut erityistä kärsimystä, mutta ei myöskään iloja. Vainajien ruokana olivat muta ja tomu.

Manalan jumala oli *Nergal*.

Uskoa sielun jälleensyntymiseen ei ollut, kun ei ollut sieluakaan.

Assyria (1300 – 500 eaa.)

Assyria oli muinainen kuningaskunta Mesopotamian pohjoisosissa.

Nimi Assyria tulee **Assur-jumalasta**.

Assyrian kuninkaat itse toimivat usein maan oman pääjumalan Assurin ylipappena.

Assyriasta alkoi kehittyä merkittävä valtiomahti 1300-luvulla eaa.

Se valloitti laajoja alueita aina Egyptiä myöten. Valtakunta oli laajimmillaan 671 eaa.

Assyrian uskonto

Assyrian uskonnon keskeiset opinkappaleet voidaan kiteyttää kolmeen kohtaan:

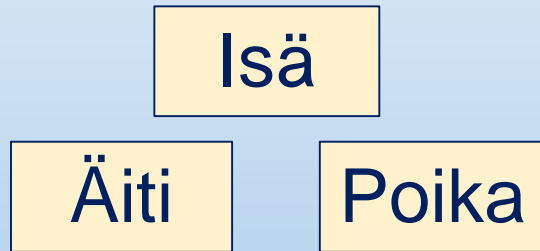
- dualistinen maailmankäsitys,
- Jumalan kolminaisuus ja
- kuninkaan jumaluus ihmisen hahmossa.

Dualismi koostui vastinpareista taivas ja maa, elämä ja kuolema, valo ja pimeys, viisaus ja tietämättömyys, kadotus ja pelastus.

Jumaläkäsitys

Jumala nähtiin kolminaiseksi:

Marduk oli Isä:

- salattu Jumala
- maailman luoja
- kaikkeuden armelias Isä

Hän oli yksi, mutta samalla kaikki ja kaikkialla.

Jumalakäsitys

Ishtar oli Äiti:

- rakastava taivaallinen äiti
- Jumalan rakkaus ja armo
- viisas, puhdas ja kirkas
- pyhä henki ja eläväksi tekijä
- **ihmisen sielun androgyyninen alkuperä**
- sielun puolestapuhuja

Jumalakäsitys

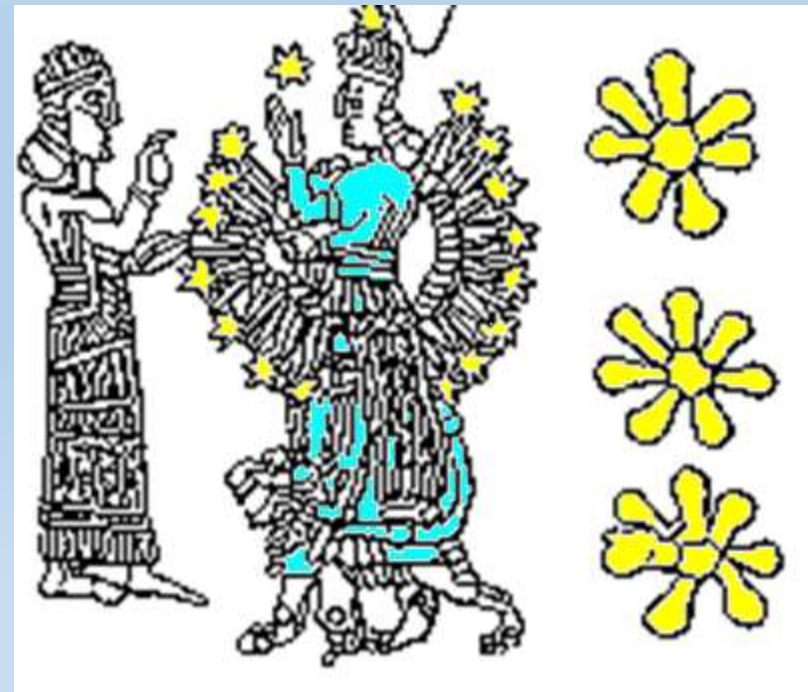
Nabu oli Poika:

- Kosminen messias
- Pelastaja-poika
- Vapahtaja

Ishtar myytti

- Taivaan kuningatar
- Lukemattomia nimiä
- Lukemattomia symboleja: tähdet, Venus-planeetta, kuu jne.

Assyrialainen pelastusoppi

- Lankeemus: rajojen ylittäminen, synti
- Hengellinen kuolema
- Katumus, rukous
- Jumalan armo
- Auttajahahmo
- Kaste (elämän vesi) ja sana (elämän leipä)
- Paluu hyveiden tielle
- Häät taivaassa

Assyrian mytologia

- **Enūma eliš** (luomiskertomus)
- **Ištarin manalanmatka** (sielun lankeaminen ja pelastus)
- **Gilgameš** (täydellistyminen ja ikuinen elämä)
- **Anzu ja Asakku** (kuoleman voittaminen)
- **Etana ja Adapa** (nousu taivaaseen)

Assyrian uskonto

Assyrian Kuningas oli Jumala ihmisen hahmossa, täydellinen ihminen, paimen ja pelastaja.

Kuningas viitoitti elämällään, kuolemallaan ja ylösnousemuksellaan alamaisilleen tien taivaaseen.

Näitä kuvasi **Elämänpuu**, joka oli Assyrian uskonnon keskeisin symboli.

Assyrialainen Elämänpuu

Elämänpuu symbolisoi Jumalasta virtaavien voimien tasapainoa maailmankaikkeudessa ja täydellisessä ihmisessä.

Se kuvasi toisaalta jumalallista maailmanjärjestystä eli makrokosmosta ja toisaalta sen toteutumista ihmisessä eli mikrokosmoksessa.

Tästä symbolista kehkeytyi kabbalasta tuttu kymmenestä sefirasta koostuva Elämänpuu.

Mystiikka

Mystiikka oli erottamaton osa Assyrian valtakuntaa.

Viisaiden opit pidettiin papiston tietona ja taivaan ja maan salaisuuksien yksityiskohdat paljastettiin vain vihityille.

Salaiset viisaudet välitettiin ulkopuolisille vain vertauskuvin ja allegorioin.

Näiden pappien johtamien mysteerikoulujen toimintamalli lienee ollut suunnilleen samanlainen kuin egyptiläisissä mysteerikouluissa.

Nebukadnessar II

Babylonia koki uuden nousun Nebukadnessar II:n aikana, jolloin Babylonian valta ulottui aina Välimerelle saakka käsittäen muun muassa nykyiset Syyrian, Libanonin ja Israelin alueet.

Hän valloitti Jerusalemin vuonna 597 eaa. ja vei suuren osan Jerusalemin asukkaista vankeuteen Babyloniin antaen vain köyhien jäädä paikoilleen.

Juutalaisten pakkosiirtolaisuus

Myöhemmin Jerusalemi hävitettiin täysin ja koko väestö vietiin Babyloniaan pakkosiirtolaisuuteen, jota kesti aina vuoteen 539 eaa., jolloin persialaiset valloittivat Babylonin kuningas Kyyroksen johdolla.

Tämän Babylonin vankeusajan katsotaan olleen alkusysäyksenä sille, että juutalainen uskonto alkoi muotoutua kirjanoppineen Esran johdolla.

Maagit

Ryhmä Egyptissä vihkimyksensä saaneita viisaita siirtyi noin 1000 eaa. Babylonian kautta Luoteis-Iraniin, Urmian kaupunkiin, ja perusti sinne **maagien veljeskunnan**, joka alkoi opettaa sikäläisiä oppineita.

Veljeskunnasta käytettiin nimitystä **”Setin lapset”**.

Arkeologit ovat löytyneet heidän rakennuksensa raunioita.

Setin lapset

Historioitsija Josephus kirjoitti, että Setin lapset olivat laajalti arvostettuja taivaallisia tietäjiä, jotka ”löysivät taivaankappaleet ja tunsivat niiden liikkeit”.

Heidän tiedetään jo 1000-luvulla eaa. tunteneen kymmeniä kiintotähtiä ja he tiesivät Maan ja ilmeisesti myös planeettojen kiertävän aurinkoa sekä osasivat laskea ainakin viiden planeetan kiertoajat suhteellisen tarkasti.

Setin lapsilla oli myös tieto siitä, millainen on täydellinen ihmisuus ja miten se saavutetaan.

Kaldean maagit

Noin 700 eaa. Setin lasten joukosta irtaantui toinen ryhmä maageja, joiden opetukset painottuivat jumalien, enkelien, henkien ja luonnonvoimien hallintaan sekä myös demonien manaamiseen.

Tätä irtaantunutta ryhmää alettiin kutsua ***Kaldean maageiksi***.

Myös heillä oli laaja astronominen tietämys.

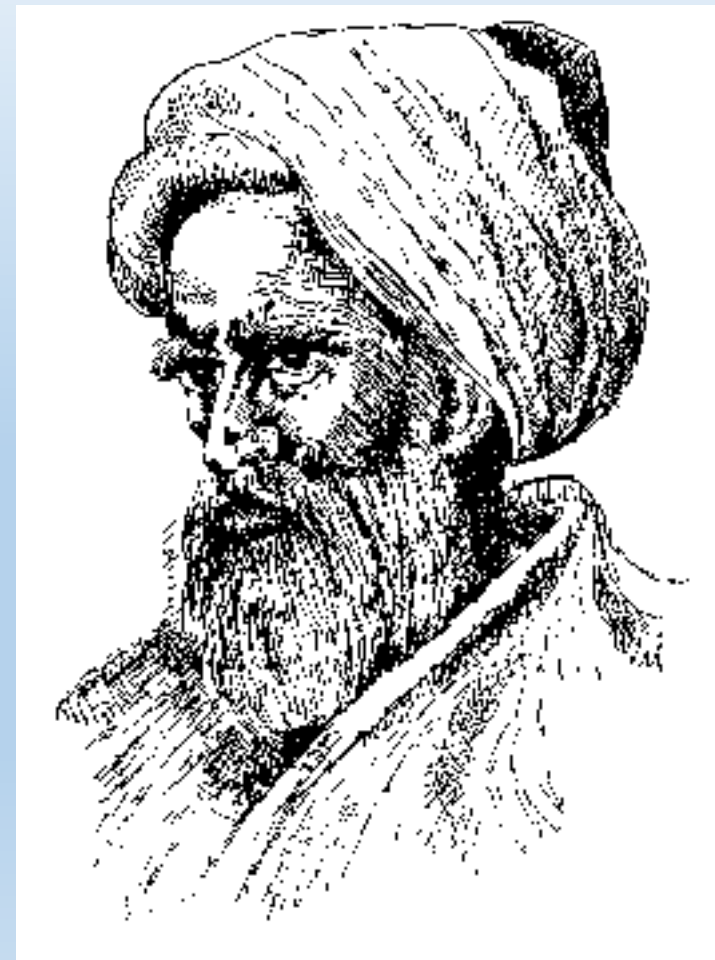

Zarathustra oli yksi
Kaldean maagien
Oppilaista.

Setin lasten henkinen ryhmä

Setin lasten henkisen suuntauksen maagit pyhittivät itsensä ihmisten palvelemiseen, mitä he pitivät alkuperäisenä tehtävänä. Heistä alettiin käyttää nimityksiä **telestai** (suunnatut).

Tätä henkisten maagien veljeskuntaa pidetään **gnostilaisuuden** alkuna. Sen jäsenistä alettiin myöhemmin käyttää kreikankielistä nimitystä **gnostikos** (tietävät).

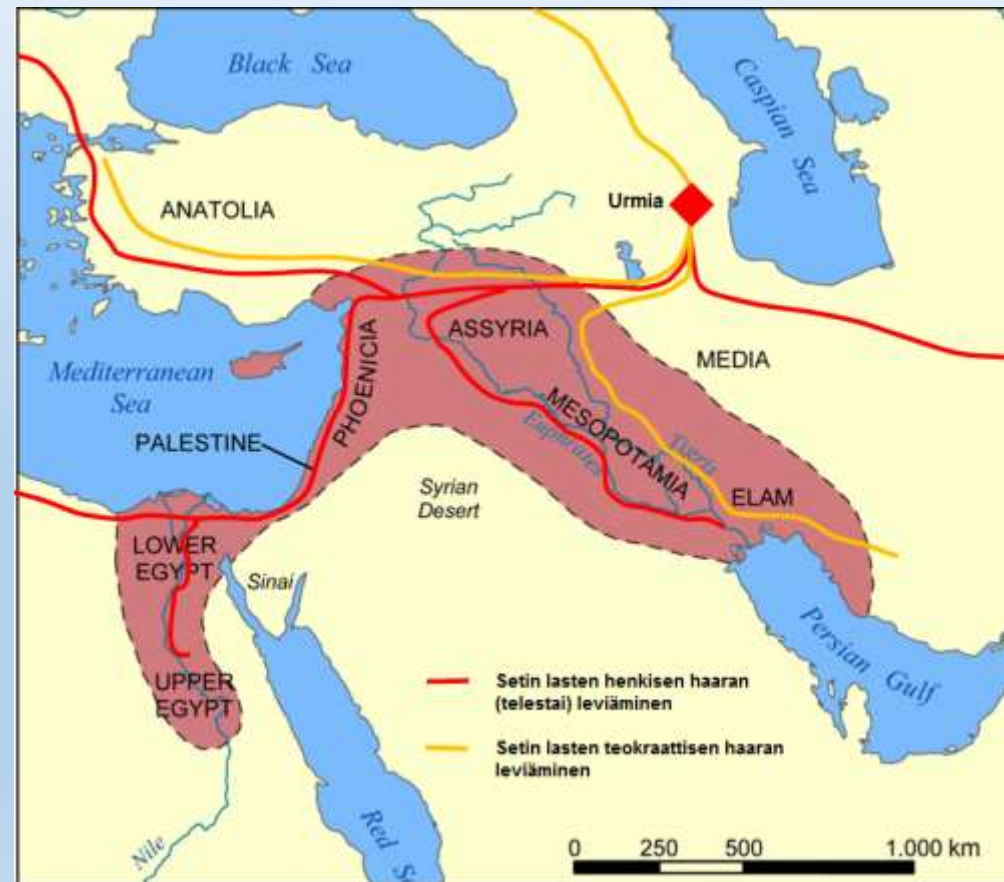

Setin lapset

Henkisten maagien eli gnostikkojen opit levisivät vaiheittain itään ja länteen, sekä etelässä **pitkin Välimeren rannikoita** Egyptiin ja Karthagoon saakka (**punainen viiva**).

Myöhemmin **Syyriaan ja Palestiinaan muodostui vahvoja gnostilaisuuden tukikohtia**, joista liike levisi Vähään-Aasiaan ja Efesoksen kautta Kreikkaan ja lännemmäksikin.

Keski-idässä henkisten maagien seuraajat levittäytyivät aina **Intiaan saakka**.

Myös Setin lasten teokraattinen haara levisi (**keltainen viiva**)

Hyvän ja pahan problematiikka

Edellä kuvatuilla kahdella veljeskunnalla – teokraattisilla maageilla ja henkisillä maageilla – oli kummallakin **dualistinen maailmankuva**, mutta niiden ajatuksissa oli yksi perustavaa laatua oleva opillinen ero.

Teokraattisten maagien edustamaan uskuntoon kuului **kosminen dualismi** sekä **myyttinen hyvän ja pahan vastakohtaisuus**.

Heidän dualisminsa perustui ajatukseen, että **hyvä ja paha olivat lähtöisin samasta alkulähteestä**.

Korkein jumaluus oli siis heidän käsityksensä mukaan **kaksijakoinen** ja koostui sekä hyvän että pahan prinssiipistä.

Hyvän ja pahan problematiikka

Tämän dualistisen jumalakäsityksen omaksui myös *Zarathustra*.

Hänellä tätä dualismia edustivat kaksi jumaluutta: hyvä *Ahura Mazda* ja paha *Angra Mainju* (eli *Ahriman*).

Tämän dualistisen jumalakäsityksen omaksuivat myös juutalaiset. Samoin he omaksuivat käsityksen persoonallisesta pahasta eli *Saatanasta*.

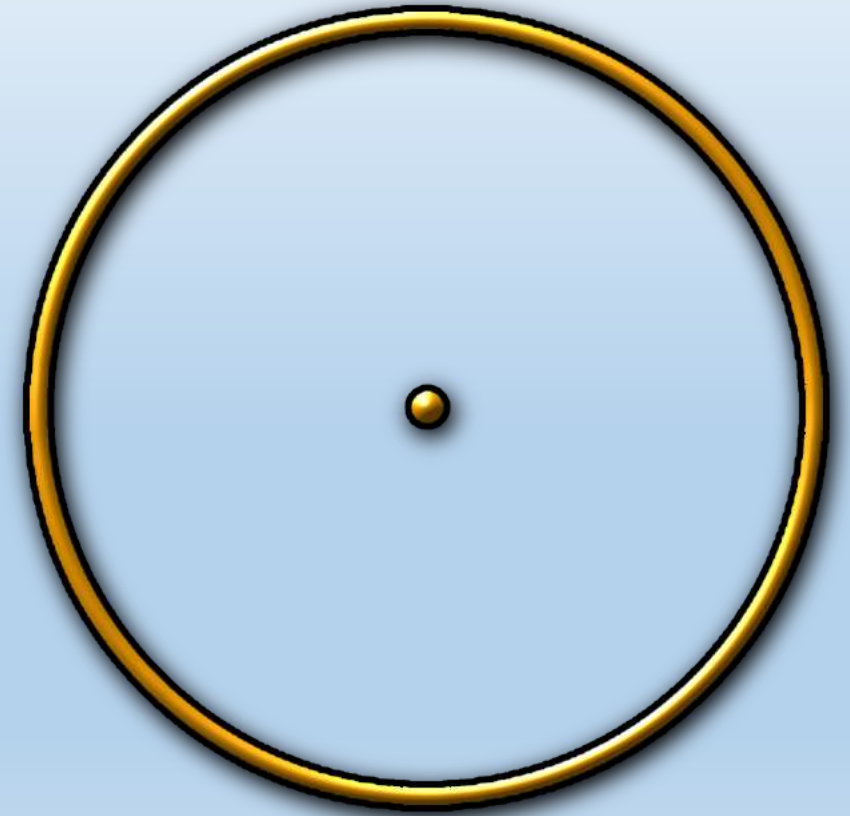

Hyvän ja pahan problematiikka

Henkisten maagien haaraan (*telestai*) kuuluneet sen sijaan eivät kannattaneet kosmista dualismia. He uskoivat, että korkeimman jumaluuden maailmassa ei ollut kaksijakoisuutta, vaan se oli *kauttaaltaan hyvä*.

He uskoivat, että *pahuuden lähteeksi muodostuu ihminen itse omine paheineen*. Pahuus ei siis ole Jumalasta lähtöisin eikä minkään olennon aiheuttamaa.

Tämän opin omaksuivat myöhemmin myös *gnostilaiset*.

Hyvän ja pahan problematiikka

Tämä käsitysten vastakkaisuus hyvän ja pahan aiheuttajasta heijastuu myös nykyisiin uskontoihin:

- **Teokraattisten maagien** linjoilla ovat zarathustralaisuus, juutalaisuus, islam, kristinusko
- **Henkisten maagien** linjoilla ovat gnostilaisuus, hindulaisuus, bahailaisuus ja monet uudemmat uskonnot

Zarathustralaisuus

Zarathustralaisuus syntyi Persiassa vuoden 600 eaa. tienoilla, kun uskonnollinen filosofi Zarathustra yksinkertaisti varhaisten iranilaisjumalien luettelo.

Hän jakoi jumaluudet kahteen vastakkaiseen voimaan:

- Hyvä **Ahura Mazda (Viisauden Herra)**
- Paha **Angra Mainyu** eli **Ahriman**

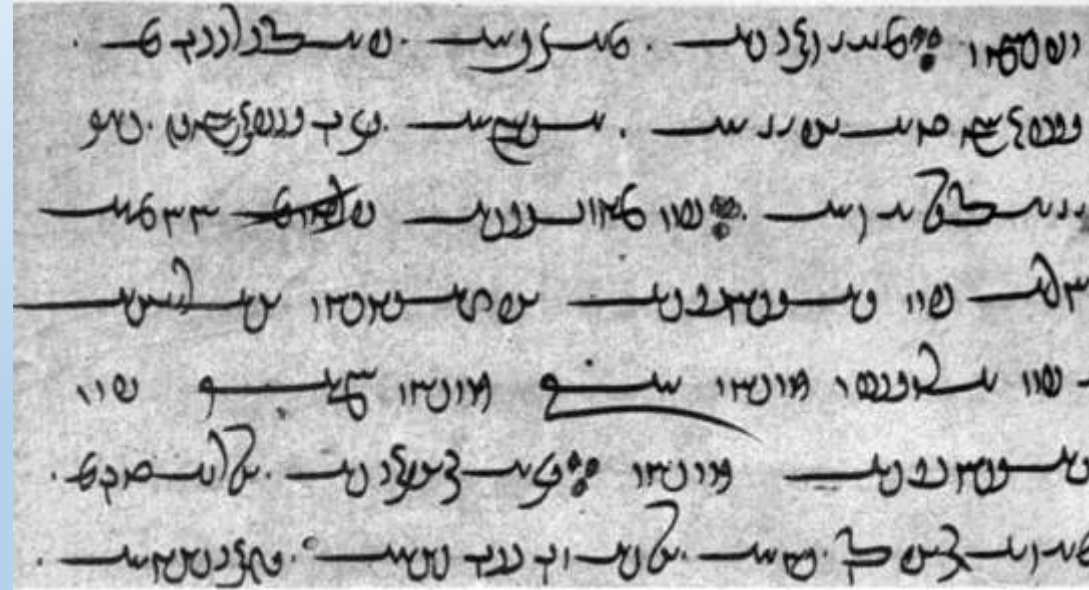

Zarathustralaisuus

Avesta on zarathustralaisten pyhien kirjojen kokoelma.

Avesta on kirjoitettu muinaispersialaisella avestan kielellä, joka muistuttaa sanskritia.

Avestan vanhimmat osat lienee kirjoitettu 600-luvulla eaa.

Zarathustralaisuus

Zarathustralainen uskonto korostaa dualistista erottelua hyvän ja pahan välillä.

Zarathustralaisten pyhän kirjan, Avestan mukaan hyvää, totta ja oikeudenmukaista on se, mikä on luonnonmukaista.

Zarathustralaisuus

Oikeudenmukaista luonnonjärjestystä ylläpitää Jumalallinen Viisaus *Ahura Mazda* (Viisauden herra), jonka symbolina toimii aurinko.

Zarathustralaisuudessa on Auringolla ja tulella tärkeä rooli. Tästä syystä uskonnon edustajia on kutsuttu "tulenpalvojiksi". Heidän temppeleissään palaa ikuinen tuli, joka symboloi jumaluuden kipinää ihmisen sielussa.

Zarathustralaisuus

Zarathustralaisten mukaan ihminen saa teoistaan palkinnon maan päällä eläessään.

Kuoleman jälkeen ihminen joutuu tilille tekemisistään ja tekemättä jättämisistään.

Taivaanportin kirjuri, kirjaa ylös kaikki ihmisten teot.

Sielu kulkee kuoleman jälkeen Erottajan sillan yli. Jos sielu on sovelias Laulujen taloon se kulkee vakaasti ja varmasti, muutoin se putoaa Valheen taloon.

Zarathustralaisuus

Viisauden herraan *Ahura Mazdaan* luottavat pääsevät *Laulujen taloon*, joka vastaa kristittyjen taivasta. Laulujen talossa ihmiset saavat ikuisen elämän.

Luonnonvastaisen *Ahrimanin* eli *Angra Mainjun* seuraajat päätyvät *Valheen taloon*.

Täällä elävät unohdettujen sielut, joita ei muisteta kuoleman jälkeen.

Jos hyvä ja paha ovat tasapainossa, sielu joutuu *Keskivälin asuntoon* (vrt. katolisten kiirastuli).

Zarathustralaisuus

Kun Ahura Mazda viimein ihmisten avulla voittaa Hyvän ja Pahan taistelun, hän perustaa yhdessä Zarathustran kanssa ***jumalan valtakunnan maan päälle***, jossa ihmiset elävät Jumalallisen Viisauden kanssa ikuisessa autuudessa.

Pohjimmiltaan Viisauden herra on voimakkaampi, mutta kun hän loi ihmisen, hän antoi tälle vapaan tahdon, jonka avulla ihminen voi valita puolen, jolla hän taistelee.

Maailman pelastajat

Zarathustra kehitti ajatuksen "maailman pelastajista", joiden tehtävä on toimia opettajina ja ohjata maailmaa kohti "totuuden inspiroimaa olemista".

Maailmaan saapuu määrättyjen ajanjaksojen välein pelastajia, jotka uudistavat vanhoja oppeja.

- He julistavat elämänmyönteistä uskontoa, joka edistää hyvää mieltä, terveyttä ja luonnonmukaista elämää.
- He ovat totuutta ja oikeutta seuraavia miehiä, joiden tehtävänä oli estää vihaa ja väkivaltaa leviämästä maailmassa.
- He opettavat hyvää uskontoa elämänkielteisen uskonnon sijaan.

Zarathustralaisuuden vaikutus

Juutalaiset omaksuivat Babylonin vankeutensa aikana zarathustralaisen **dualismin**, joka erottaa hyvän ja pahan jyrkästi toisistaan. Näin syntyi länsimainen **käsitys Saatanasta**.

Kristinusko on saanut zarathustralaisuudesta **ruumin ylönousemuksen, viimeisen tuomion, paholaisen, taivaan ja helvetin sekä vapahtajan toisen tulemisen ja täydellisen maailman aikojen lopussa**.

Gnostilainen Seura

www.gnosis.fi